

Σχέσεις (;) του Ἰωάννου Χρυσοστόμου μέ τόν Αὐγουστίνου Ἰππῶνος
Ἡ πορεία τῶν σχετικῶν εἰδικῶν σπουδῶν καί κάποιες δειλές προοπτικές

Τοῦ καθ. *Vittorino Grossi* *

1. Τά πορίσματα τῆς ἔρευνας γιά τίς σχέσεις τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου μέ τή Δύση, ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰῶνα ἕως τό 2004

Ἡ μέ ὅποιονδήποτε τρόπο ἀποσαφήνιση πιθανῶν προσωπικῶν σχέσεων, ἔστω καί μέ τή μεσολάβηση τρίτων, ἢ φιλολογικῶν συσχετίσεων ἀνάμεσα στόν Ἰωάννη Χρυσόστομο καί τόν Αὐγουστίνου Ἰππῶνος, ἀποτέλεσε καί ἀκόμη ἀποτελεῖ φιλοδοξία πολλῶν ἐρευνητῶν τῶν δύο ὀνομαστῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι γνωστές οἱ κλασσικές μελέτες πού ἐξετάζουν τέτοιες πιθανές σχέσεις, μετά ἀπό τίς ἔρευνες στίς λατινικές μεταφράσεις τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου πού ἐκπόνησαν ὁ C. BAUR (*L'entrée littéraire de saint Jean Chrysostome dans le monde latin*, «Revue d'histoire ecclésiastique», 8 (1907) 249-265) καί ὁ B. ALTANER (*Altlateinische Übersetzungen von Chrysostomusschriften*, «Historisches Jahrbuch» 61 (1941) 208-216 [*Kleine Patristische Schriften*, 417-436]). Ἐρευνες σέ εἰδικούς τομείς τῆς θεολογικῆς διδασκαλίας τῶν δύο Πατέρων, ἐπιχειρήθηκαν κι ἀπό τοῦς ἐξῆς (σέ χρονολογική σειρά): B. ALTANER (*Augustinus und Johannes Chrysostomus*, «ZNTW» 44 (1952-1953) 76-85 [*Kleine Patristische Studien*, Berlin, 1967, 302-311]). F. J. THONNARD (*Saint Jean Chrysostome et Saint Augustin*, «Revue des Études Augustiniennes» 25 (1967) 189-218). J. H. BOUHOUT (*Version inédite du sermon 'Ad Neophytos' de Saint Jean Chrysostome utilisé par Saint Augustin*, «Revue des Études Augustiniennes» 17 (1971) 27-41, ὁ ὁποῖος ἐστίασε τήν προσοχή του στήν κοινή κατήχηση γιά τοῦς νεοφώτιστους στήν Κωνσταντινούπολη καί τήν Ἰππῶνα). Ch. KANNENGIESSER (ἐπιμ.) (*Jean Chrysostome et Augustin*, Actes du colloque de Chantilly 22-24 septembre 1974, Paris 1975). G. BARTELINK (*Die Beeinflussung Augustins durch die griechischen Patres*, στό J.den BOEFT – J. VAN ORT (ἐπιμ.) *Augustiniana Traiectina*, Paris, 1987, 9-24).

Τά ἀποτελέσματα στά ὁποῖα ἔχουν ὀδηγήσει οἱ ἀνωτέρω ἔρευνες, ἐξαρτῶνται φανερά ἀπό τρεῖς* παράγοντες: ὁ πρῶτος εἶναι τό γεγονός ὅτι ὁ ἁγ. Ἰερώνυμος, στό *De viris illustribus [Ecclesiae]* τοῦ 392, μνημονεύει τό *De sacerdotio* τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στά ἑλληνικά, πράγμα πού σημαίνει ὅτι πρίν ἀπό τήν ἡμερομηνία ἐκείνη δέν ὑπῆρχαν ἀκόμη γραπτά τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου μεταφρασμένα στά λατινικά, συνεπῶς δέν ὑπῆρχε ἄμεση γνώση τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στή Δύση. Ὁ δεύτερος παράγοντας, προκύπτει ἀπό τή δεύτερη ἐξορία τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος πρέπει πράγματι νά περιῆλθε

* Μετάφραση ἀπό τά ἰταλικά *Παναγιώτης Γκέκας* (Σεπτέμβριος 2007) - pgkekas@hotmail.com.

* Ὁ συγγραφέας γράφει ἐδῶ *τρεῖς*, ἀλλά θά παραθέσει τελικά *δύο* μόνο παράγοντες [Σ. τ. μ.].

στήν αντίληψη τῶν δυτικῶν μέ τήν ἀπομάκρυνσή του ἀπό τόν θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πού ἔλαβε χώρα κατά τήν *Ἐπί Δρῦν* σύνοδο τοῦ 403, καί ἡ ὁποία τόν ὀδήγησε τό 404 στή δεύτερη ἐξορία του. Μέ αὐτήν τήν ἀφορμή, ὑπῆρξαν οἱ πρῶτες γνωστές σέ μας ἀπευθείας ἐπαφές τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης καί τῆς Δύσης. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἔγραψε πράγματι στούς δυτικούς ἐπισκόπους Ἰννοκέντιο Α΄ Ρώμης, Βενέριο Μεδιολάνων καί Χρωμάτιο Ἀκυληίας, ζητώντας ὑποστήριξη στόν ἀγῶνα του.

Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος συγκάλεσε σέ ἀπάντηση μιᾶ σύνοδο στή Ρώμη, πού ἀμφισβήτησε τίς ἀποφάσεις τῆς *Ἐπί Δρῦν* συνόδου, καί ἐπισημοποίησε τήν ὑποστήριξή του ἀποστέλλοντας μιάν ἐπιστολή στήν Κωνσταντινούπολη, μέσῳ ἀντιπροσωπείας μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἑμίλιο Βενεβέντου, πού μετέφερε ἐπίσης ἐπιστολή τοῦ Ὀνωρίου προς τόν Ἀρκάδιο.

Ἀπό αὐτήν τήν περίοδο καί στό ἐξῆς, φαίνεται πῶς ὑπῆρξε μιᾶ προοδευτικά ἀυξανόμενη χρήση τῶν γραπτῶν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἐκ μέρους τῶν δυτικῶν, ἰδιαίτερος δέ τῶν πελαγιανῶν, πού τά χρησιμοποιοῦσαν ἐναντίον τοῦ Αὐγουστίνου Ἰππῶνος.

Ἀκολούθως, ἡ ἔρευνα ἐπωφελήθηκε ἀπό τόν τόμο πού ἐπιμελήθηκε ὁ Charles KANNENGISSER, *Jean Chrysostome et Augustin*, Actes du colloque de Chantilly 22-24 septembre 1974 [Theologie historique, 35], καί ἐκδόθηκε ἀπό τόν ἐκδοτικό οἶκο Beauchesne τοῦ Παρισιοῦ τό 1975. Ἐκεῖ συγκεντρώθηκαν οἱ εἰσηγήσεις ἑνός συνεδρίου σχετικά μέ τοὺς δύο Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἰδέας δύο γνωστῶν ἐρευνητριῶν: τῆς Anne-Marie MALINGREY γιά τόν ἱ. Χρυσόστομο καί τῆς Anne-Marie BONNARDIERE γιά τόν ἀγ. Αὐγουστίνο. Ἐπιδιώχθηκε νά ὑπογραμμιστεῖ ὁ ρόλος πού διαδραμάτισαν οἱ δύο σημαντικότερες φωνές τῆς ἀνατολικῆς καί τῆς δυτικῆς χριστιανοσύνης τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος, χωρὶς νά γίνῃ ἀντίθεση τοῦ ἑνός πρὸς τόν ἄλλον, ὅπως συμβαίνει συνήθως στίς ἔρευνες γύρω ἀπὸ τὴ σκέψη τους: ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος παρουσιάζεται ὡς ὁ μέγας ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας καί ὁ Αὐγουστίνος Ἰππῶνος ὡς ὁ διδάσκαλος τῆς θ. χάριτος. Ἀμφότεροι οἱ Πατέρες μελετήθηκαν ὡς ἐρμηνευτές καί ἐκφραστὲς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας σέ Ἀνατολή καί Δύση, στά μεγάλα θέματα τοῦ χριστιανισμοῦ: στήν πόλη (Ἀντιόχεια καί Ἰππῶνα), τὴν ιδιότητα τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος, τὸ μοναχικὸ ἰδεῶδες, τὴν Ἁγία Γραφή στό κήρυγμα καί τὴ θ. λειτουργία, τίς κεντρικὲς γραμμὲς τῆς ποιμαντικῆς τοῦ καιροῦ τους, τὸ πασχάλιο μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Μέ ἄλλα λόγια, οἱ δύο Πατέρες φαίνεται πῶς εἶχαν κοινὰ θρησκευτικὰ καί ἀνθρωπιστικὰ ἰδεῶδη, ἰδιαίτερος δέ ἓνα κοινὸ πάθος γιά τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, τὴν ὁποία ἀμφότεροι ἔζησαν ἔντονα καί κήρυξαν. Ὅμως, ὑπὸ τὸ πρίσμα αὐτό, τὸ θέμα μπορεῖ νά ἐπεκταθεῖ ὑπέμετρα. Πρέπει ὡστόσο νά λεχθεῖ, ἀπὸ σεβασμὸ προς τὴν ἀλήθεια, ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ ὀπτική τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου στήν ἐκτίμηση ἰδιαίτερων ζητημάτων, στά ὁποῖα ἐνεπλέκονταν στήν ἐποχὴ του οἱ Ἐκκλησίες, ἀνατολικὴ καί δυτικὴ. Γιά τόν Ἐπίσκοπο Ἰππῶνος μιᾶ ἦταν ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας στά δύο τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας.

Πιό πρόσφατα και μακρόπνοα έργα εμφανίστηκαν από τη δεκαετία του '80 και έξης. Άς σημειώσουμε, κατ' αρχάς, μιὰ μελέτη τῆς Yves-Marie DUVAL (*La date du 'De natura' de Pélagé*, in «Revue des Études Augustiniennes» 36 (1990) 257-283) ἢ ὁποία, μεταφέροντας τὴν ἔκδοση τοῦ *De natura* τοῦ Πελαγίου ἀνάμεσα σὸ 405 καὶ τὸ 407, ἐπαναφέρει τὸ θέμα τῆς γνώσης τῶν γραπτῶν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στὴ Δύση πρὶν ἀπὸ τὴν πελαγιανικὴ πολεμικὴ. Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ ἡ μελέτη τοῦ F. - J. LEROY (*Vingtdeux homélies africaines nouvelles attribuables à l'un des anonymes du Chrysostome latin (PLS 4)*, «Revue Bénédictine» 104 [1994] 123-147), πού ἐντοπίζει στὰ κηρύγματα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τὸν βασικὸ δίαυλο ἐπικοινωνίας τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου μὲ τὴ λατινικὴ Δύση.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς δευτέρας ἐξορίας τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου τὸ 404, ὑπῆρξαν ἐπιστημονικὲς συμβολές πού ἐκδόθηκαν στὸν 93^ο τόμο τῆς σειρᾶς *Studia Ephemeridis Augustinianum*, μὲ ἀκριβὴ τίτλο *Giovanni Crisostomo. Oriente e Occidente tra IV e V secolo* (Roma 2005, 2 voll.), ὅπου συγκεντρώθηκαν οἱ εἰσηγήσεις τῆς 32^{ης} συνάντησης ἐρευνητῶν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος (Ρώμη, 6-8 Μαΐου 2005) [XXXII Incontro di studiosi dell'antichità cristiana (Roma 6-8 maggio)]. Ἐκεῖ δόθηκε τὸ στίγμα τῶν πορισμάτων τῆς σχετικῆς μὲ τὸν ἱ. Χρυσόστομο ἔρευνας τῶν τελευταίων εἴκοσι ἐτῶν (1984-2004) καί, βεβαίως, δὲν θὰ μπορούσε νὰ μὴ γινόταν μνεῖα τοῦ θέματος τῶν σχέσεων τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου μὲ τὸν ἱ. Αὐγουστῖνο (W.MAYER, I, pp. 9-55). Οἱ σχετικὲς εἰσηγήσεις εἶναι συγκεντρωμένες σὸ 6^ο μέρος τοῦ 2^{ου} τόμου (sezione VI, vol.II): B. BRÄNDLE (*La ricezione di Giovanni Crisostomo nell'opera di Agostino*), 885-895· F. TRISOGLIO (*Giovanni Crisostomo e Agostino dinanzi al salmo 109*) 897-911· S. JASKIEWICZ (*Sulla retta fede intorno all'unigenito figlio di Dio nei Commenti al Prologo (Gv 1,1-18) di Giovanni Crisostomo ed Agostino*), 913-926· M. ZELZER (*Giovanni Crisostomo nella controversia tra Giuliano d'Eclano e Agostino*) 927-932· S. DAGEMARK (*John Chrysostom the monk-Bishop: A Comparison between Palladios' and Possidius' Pictures of a Bishop*) 933-1031.

2. Νέα πεδία ἔρευνας

Σ' αὐτὸν τὸν σύντομο καθορισμὸ τῶν κεντρικῶν σημείων τῶν πορισμάτων τῆς ἔρευνας, περὶ τῶν πιθανῶν σχέσεων τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἰππῶνος, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου (407-2007), ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐπισημάνουμε κάποια νέα πεδία ἔρευνας, συλλέγοντας στοιχεῖα ἀπὸ φιλολογικὲς καὶ ἱστορικὲς πηγές τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὶς δύο Ἐκκλησίες. Σημεῖο ἐκκίνησης γιὰ τὴν προσπέλαση τοῦ ὑλικοῦ πού βρίσκεται στὴν κατοχὴ μας, μπορεῖ νὰ κατασταεῖ ἡ δευτέρη ἐξορία τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, τὸ ἔτος 404, πού τὸν ἔφερε σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴ λατινικὴ Δύση.

2.1. Η έξορία του ἱ. Χρυσόστομου τό 404

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἔπεσε θύμα τῶν κλιμακούμενων τότε ἀντιπαλοτήτων ἀνάμεσα στίς πατραρχικές ἔδρες Ἀντιοχείας-Κωνσταντινουπόλεως καί Ἀλεξανδρείας, καθώς καί τῶν ραδιουργιῶν τῆς Κωνσταντινουπολίτικης Αὐλῆς, μέ εὐθύνη τῆς αὐτοκράτειρας Εὐδοξίας. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τό 398, πῆρε ὑπό τήν προστασία του κάποια χρόνια μετά τήν ἐνθρόνισή του (τό 402) τοὺς *Μακρούς ἀδελφούς* - αἰγύπτιους μοναχοὺς πού κατέφυγαν σ'αὐτόν, φεύγοντας ἀπό τήν Αἴγυπτο, γιατί κατηγορήθηκαν γιά ὠριγενισμό -, οἱ ὁποῖοι τοῦ εἶχαν ζητήσει προστασία, καί τήν ἔλαβαν, ἐνάντια στόν πατριάρχη Ἀλεξανδρίας Θεόφιλο. Ὁ πατριάρχης Θεόφιλος, πού εἶχε παρορμητικό κι ἐκδικητικό χαρακτήρα, συγκάλεσε τόν ἐπόμενο χρόνο (403) στή Χαλκηδόνα τή σύνοδο τῆ λεγόμενη *Ἐπί Δρυῶν*, στήν ὁποία ἐπέτυχε τήν καταδίκη τοῦ ἱ. Χρυσόστομου πού ἀναγκάστηκε νά ἐξοριστεῖ. Ἐντούτοις, ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἔμεινε γιά λίγο στήν ἐξορία, γιατί ἡ Αὐτοκράτειρα, τρομαγμένη ἀπό ἕνα περιστατικό πού τό ἐξέλαβε σάν τιμωρία εἰς βάρος τῆς, τόν παρακάλεσε νά ἐπιστρέψει.

Παρόλα αὐτά, δύο μῆνες ἀργότερα ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔπρεπε ν'ἀναχωρήσει ἐκ νέου γιά τήν ἐξορία, ἐξαιτίας μιᾶς κριτικῆς του ἐνάντια στήν Αὐτοκράτειρα, κατά τή διάρκεια ἑνός κηρύγματός του στή βασιλική τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τά γεγονότα ἔχουν ὡς ἐξῆς:

Ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία παράγγειλε νά κατασκευαστεῖ ἕνα ἄγαλμα τῆς ἰδίας σέ χορευτική στάση καί τό ἐγκατέστησε μπροστά ἀπό τή βασιλική τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ κόσμος περίμενε μέ μεγάλη περιέργεια τήν ἀντίδραση τοῦ Πατριάρχη, γνωστοῦ ἱεροκύρηκα καί ρήτορα ἀπό τοὺς πλέον ὀνομαστούς – δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ἀπό τόν 4^ο αἰ. καί ἐξῆς τόν ἀποκαλοῦσαν *Χρυσόστομο* [ἰτ. *Crisostomo*], τουτέστιν *χρυσόστομα*. Ὁ Ἅγιος, ξεκινώντας τό κυριακάτικο κήρυγμα (ὅπως ἀναφέρει ἕνα ἔργο πού ἀποδίδεται στόν ἱ. Χρυσόστομο) ἔκανε σαφή ἀναφορά στή Αὐτοκράτειρα, μέ τά ἐξῆς λόγια: “*Πάλιν Ἡρωδιάς μαίνεται...*”.

Τά λόγια του, πού κρίθηκαν ἄκρως προσβλητικά γιά τήν Αὐτοκράτειρα, ἀνάγκασαν τόν Αὐτοκράτορα νά ὑπογράψει τό διάταγμα γιά μιᾶ δεύτερη ἐξορία τοῦ ἱ. Χρυσόστομου. Ἦταν τό Πάσχα τοῦ 404. Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ψυχικῶς εὐάλωτος καί στοργικός, στό τέλος τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τήν ἐκκλησία του, τόν φύλακα ἄγγελό της, τό βαπτιστήριο, τίς διακόνισσες τῆς Κωνσταντινούπολης (ἰδιαίτερως τήν Ὀλυμπία, μέ τήν ὁποία διατήρησε καθόλη τήν περίοδο τῆς ἐξορίας μίαν ἐπαφή δι'ἀλληλογραφίας, μέ οὔτε λίγο οὔτε πολύ 17 ἐπιστολές), καί ἀφοῦ ἐπικαλέστηκε τίς δυτικές Ἐκκλησίες τῆς Ρώμης, τῶν Μεδιολάνων καί τῆς Ἀκυλίας, παραδόθηκε στους στρατιῶτες.

Ἐκεῖνοι, τό ἀπόγευμα τῆς 20^{ης} Ἰουνίου, τόν ἐπιβίβαζαν στό πλοῖο, ἐνῶ μιᾶ σφοδρή πυρκαγιά κατέστρεφε τήν Ἁγία Σοφία. Μετά ἀπό 70 ἡμέρες ταξιδιοῦ, σταμάτησαν στήν Κουκουσό [τῆς Ἀρμενίας], κοντά στόν Εὐξείνιο Πόντο (Μαύρη Θάλασσα), ὅπου

βρισκόταν ή πόλη τής Τραπεζούντας, ένα από τά πιό όνομαστά έμπορικά κέντρα τής αρχαιότητας. Έπειδή ό ί. Χρυσόστομος ήταν πρόσωπο πολύ γνωστό και πολυαγάπητο, πλήθος κόσμου συνέρεε κοντά του για νά τόν έπισκεφτεϊ. Γι'αυτόν τόν λόγο, μετά από τρία χρόνια παραμονής στήν Κουκουσό, οί αρχές αποφάσισαν τή μετακίνησή του, μέ έμφανή πρόθεση νά τόν όδηγήσουν στόν θάνατο. Πράγματι, οί στρατιώτες, άν και ό Πατριάρχης ήταν έμπύρετος, τόν ανάγκασαν νά αναχωρήσει νύχτα. Μά ό ί. Χρυσόστομος δέν άντεξε από τήν έξάντληση, και στήν Πιτυούντα του Πόντου (χωριό πού βρίσκεται περίπου 20 χμ. από τή Μαύρη Θάλασσα), στίς 14 Σεπτεμβρίου του 407, απέθανε. Στο μέρος κτίστηκε ένα *martyrium* [τάφος μάρτυρα] για νά διαφυλαχθεϊ τό λείψανό του (διατηρούνται ακόμη αρχαιολογικά εύρήματα εκτεθειμένα στό ύπαιθρο), αλλά ό διάδοχός του στόν πατριαρχικό θρόνο τό μετέφερε στήν Κωνσταντινούπολη. Είναι δε ειρωνία τής τύχης, ότι τό τοποθέτησε δίπλα στόν τάφο τής αυτοκράτειρας Εύδοξίας, πού τόν είχε έξορίσει. Η σύνοδος τής Χαλκηδόνας του 451 τόν ανακήρυξε *οικουμενικό διδάσκαλο*.

Η έξορία του ί. Χρυσοστόμου τό 404 ύπηρεξε μιά σημαντική ήμερομηνία για ποικίλους λόγους· σήμαινε, τω όντι, πολλά πράγματα: ιδιαίτερα για τίς σχέσεις ανάμεσα στήν Έκκλησία και τήν Αυτοκρατορία στήν ύστερη αρχαιότητα, τίς σχέσεις ανάμεσα στίς χριστιανικές Έκκλησίες μετά τή σύνοδο τής Νικαίας, και ιδιαίτερα για τίς ανατολικές αναμεταξύ τους και μέ τίς Έκκλησίες τής Δύσης. Ό ί. Χρυσόστομος είχε εμπιστούνη ότι ή Έκκλησία τής Ρώμης και οί Έκκλησίες των Μεδιολάνων και τής Ακυλίας θά συντάσσονταν μέ τό μέρος του, γι'αυτό και επικαλέστηκε αυτές ακριβώς πού ήταν μέ τό μέρος του.

Οί σχέσεις ανάμεσα στή Ρώμη, τίς Έκκλησίες τής Δύσης και τίς Έκκλησίες τής Ανατολής, τής Αντιοχείας και τής Αλεξανδρείας, βίωσαν εκείνη τήν περίοδο δύσκολες στιγμές, ακριβώς λόγω τής διαφορετικής θέσης τους ως προς τήν έξορία πού έπιβλήθηκε στόν Ιωάννη Χρυσόστομο τό 404. Οί δυσκολίες αυτές παρατάθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Όσο για τόν πατριαρχικό θρόνο τής Αντιοχείας, ό έπίσκοπός της Αλέξανδρος επέτυχε τό 415 τήν αποκατάσταση τής κοινωνίας μέ τή Ρώμη, αλλά ό Αττικός Κωνσταντινουπόλεως και ό Κύριλλος Αλεξανδρείας δικαιολογούσαν ακόμη τήν έξορία του Χρυσοστόμου.

Επιπλέον, ή Έκκλησία τής Ρώμης, μέ άφορμή τήν αποκατάσταση τής κοινωνίας μέ τήν Έκκλησία τής Αντιοχείας, έπεδίωξε νά επιβάλει μιά δημόσια αναθεώρηση [τής καταδίκης του Χρυσοστόμου] εκ μέρους των ανατολικών Έκκλησιών. Αν και ό πατριάρχης Αττικός, στή δύση τής αρχιερατείας του Ίννοκεντίου Ρώμης, τό έκανε αυτό, ό Κύριλλος Αλεξανδρείας αποδείχθηκε, άν και όχι για πολύ καιρό ακόμα, άνυποχώρητος. Οί έπίσκοποι τής Αφρικής αγωνίστηκαν από τό έτος 407 για τή αποκατάσταση τής εκκλησιαστικής κοινωνίας ανάμεσα στους θρόνους τής Ρώμης και τής Αλεξανδρείας μέ εκείνον τής Κωνσταντινουπόλεως. Η δραστηριότητα αυτή τής αφρικανικής Έκκλησίας ξεπερνά τά όρια μιās φιλολογικής εξέτασης πιθανών

όμοιοτήτων και διαφορών ανάμεσα στους δύο Πατέρες της Έκκλησίας. Αναφορικά με τις σχέσεις της Δύσης και του ί. Αύγουστίνου με τον ί. Χρυσόστομο, μπορούν να διακριθούν τρεις φάσεις*: τὰ ἔτη 404-407· τὴ φάση τῆς Πελαγιανῆς περιόδου ἀπὸ τὸ 414/415 καὶ ἔξης, πού, ἐξαιτίας τῆς συνόδου τῆς Διοσπόλεως [Λύδδας], σημειώθηκαν σημαντικές πρωτοβουλίες ἐπαφῆς τοῦ ί. Αὐγουστίνου με τοὺς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς.

3. Τὰ ἔτη 404-407: φιλολογικὲς καὶ ἱστορικὲς πηγές

Τὸ χρονικὸ διάστημα ἀνάμεσα στὰ ἔτη 404-407, δύο σχέσεις καταγράφονται ἀνάμεσα στὸν ί. Χρυσόστομο καὶ τὴ Δύση: ἡ πρώτη με τοὺς πελαγιανούς καὶ ἡ δεύτερη με τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς.

3.1 Ἡ ἀναφορά στὸν ί. Χρυσόστομο, στὸ *‘De natura’* τοῦ Πελαγίου

3.1.α) Ἡ χρονολόγηση τοῦ *‘De natura’*: Ἐνα πρῶτο στοιχεῖο πού μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει κάποια ἔνδειξη γιὰ τὴν παρουσία τοῦ ί. Χρυσόστομου στὴ Δύση, ἀποτελεῖ μιὰ ἀναφορά σ’αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ Πελαγίου στὸ *De natura*, τὴν ὁποία μᾶς μεταφέρει ὁ ί. Αὐγουστίνος καὶ ἡ ὁποία θὰ μπορούσε νὰ χρονολογηθεῖ ἀνάμεσα στὰ ἔτη 405 καὶ 407. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἀπὸ τὶς πληροφορίες τοῦ Ὀρωσίου, ἀναφορικά με τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀφρικανούς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πελαγιανούς (Πελάγιο καὶ Καιλέστιο), στὸ ἔργο του *Liber apolgeticus contra pelagianos* (3, 3-4), πού γράφτηκε ἐπ’εὐκαιρίᾳ τῆς συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων (τέλη Ἰουλίου τοῦ 415), στὴν ὁποία, μετὰ ἀπὸ πίεση τοῦ Ὀρωσίου, ἐξετάστηκε τὸ θέμα *Πελαγίος*. Πράγματι, ὁ Ὀρώσιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὴ στιγμή τῆς ἀναχώρησής του ἀπὸ τὴν Ἰπώνα (Ἀνοιξὴ τοῦ 415) ὁ ί. Αὐγουστίνος ἔγραφε μιὰ πραγματεία-ἀπάντηση σ’ἕνα ἔργο τοῦ Πελαγίου, πού τοῦ εἶχαν προμηθεύσει δύο μαθητές τοῦ τελευταίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Θωμᾶς (*Liber apolgeticus contra pelagianos* 3, 5). Εὐρισκόμενος λοιπὸν ὁ Ὀρώσιος στὴν Παλαιστίνη, καὶ μὴν ἔχοντας τότε μαζί του οὔτε τὸ *De natura et gratia* τοῦ ί. Αὐγουστίνου οὔτε τὸ *De natura* τοῦ Πελαγίου, ὥστε νὰ μπορούσε νὰ τὰ ἔθετε ὑπ’ὄψιν τῶν ἐνδιαφερομένων, πρότεινε τὴν ἀνάγνωση τῆς *Ἐπιστολῆς 157 [Epistula 157]** πού ὁ ί. Αὐγουστίνος εἶχε ἀποστείλει στὸν Ἰλάριο Συρακουσῶν καὶ ἡ ὁποία περιεῖχε πληροφορίες γιὰ τὸν Πελάγιο. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μᾶς βοηθοῦν νὰ κατονομάσουμε ὅτι τὸ *De natura* τοῦ Πελαγίου, πού βρισκόταν στὴν κατοχὴ τῶν Ἰακώβου καὶ Θωμᾶ, δέ γράφτηκε ἀνάμεσα στὰ 413-414 ὡς ἀπάντηση στὴν *Ep. 133, 1* τοῦ ἁγ. Ἱερωνύμου στὸν Κτησιφόντα τοῦ ἔτους 414. Ἀντιθέτως ἡ *Ep. 133* εἶναι χρήσιμη γιὰ τὴν ἀναφορά στὶς μεταφρασμένες ἀπὸ τὸν Ρουφίνο *Sententiae Sixti*, πού

* Καὶ στὸ σημεῖο αὐτό, ὅπως συνέβη καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου, ὁ συγγραφέας γράφει *τρεις*, ἀλλὰ θὰ παραθέσει τελικὰ δύο φάσεις [Σ.τ. μ.].

* Γιὰ τὶς παραπομπές σὲ *Ἐπιστολές*, θὰ χρησιμοποιεῖται ἡ συντομογραφία *Ep. (Epistula)* [Σ. τ. μ.].

βρίσκονται επίσης στο έργο/βιβλίο [*libellus*] *De natura* (Augustinus, *Ep.* 168, 1: *eiusdem libelli reperimus*), τό όποιο φαίνεται πώς πραγματικά γράφτηκε στη Ρώμη πριν από τό 411. Οί Ιάκωβος καί Θωμάς, πού έλέγχονται από τόν ί. Αύγουστίνo μέ *admonitiones* [έπιπλήξεις/νουθεσίες] έπειδή υπερασπίζονταν τίς θέσεις του Πελαγίου, έδωσαν στον Έπίσκοπο Ιππώνος εκείνο τό βιβλίο [*libellus*] ώστε νά απαντήσει άπευθείας σέ εκείνον.

Από τήν άλλη, ό ί. Αύγουστίνος άναζητούσε ένα βιβλίο του Πελαγίου πού νά μπορούσε νά διαβάσει όσα λέγονταν γι'αυτόν σχετικά μέ τή χάρη του Θεού· φαίνεται λοιπόν πώς εκείνο τό βιβλίο δέν ήταν άλλο από τό *De natura*, πού του έδωσαν οί Ιάκωβος καί Θωμάς.

Στήν έπιστολή του Πελαγίου προς τόν Παολίνο, όπως τήν κατανοεί ό Αύγουστίνος, διαβάζουμε: “ή χάρη, γιά τόν Πελάγιο, έντοπίζεται σχεδόν αποκλειστικά στις ίκανότητες καί τίς δυνατότητες τής φύσης” (*De gratia Christi* 1, 35, 38), άκριβώς όπως τό βρίσκουμε καί στο *De natura*, πού γράφτηκε μετά τήν Έπιστολήν προς Δημητριάδην [*Lettera a Demetriade*], πού, στο πρώτο της μέρος, περιέχει μιά μικρή πραγματεία περί τής ανθρώπινης φύσης. Επιπλέον στοιχεία γιά τή χρονολόγηση, μπορούμε ν'άντλήσουμε από τό *De virginitate* του ψευδο-Ιερωνύμου (*Ep.* 13-*Patrologia Latina* 30, 163-175) καί από τά *Σχόλια* του Πελαγίου στις παύλειες έπιστολές· όλα τά παραπάνω έργα γράφτηκαν γύρω στα 405 καί χρησιμοποιούν τίς *Sententiae Sixti* όπως βρίσκονται στο *De natura*. Οί *Sententiae*, πού μεταφράστηκαν από τόν Ρουφίνο τό 400-401 καί παρουσιάστηκαν από τόν ίδιο ως έργο “του μακαρίου Σίξτου, έπισκόπου Ρώμης καί μάρτυρα”, χρησιμοποιούνται από τόν Πελάγιο στην κατακλείδα του *De natura*, μαζί μ'ένα κείμενο του ί. Χρυσοστόμου κι ένα απόσπασμα του άγ. Ιερωνύμου (*In Mt.* 5, 8), όπως αναφέρει ό ί. Αύγουστίνος στο *De natura et gratia*.

Ο ί. Αύγουστίνος, στο συγκεκριμένο παράθεμα αναφέρει πώς “ή θέαση του Θεού, χάρις στη χάρη του Ίησου Χριστού, μπορεί νά άποτελει τόν διακαή πόθο κάθε αγνής καρδιάς”. Ο Πελάγιος, αντιθέτως, χρησιμοποιώντας τό κείμενο του άγ. Ιερωνύμου πού περιείχε τό χωρίο “*templum Dei non potest esse pollutum*”, άντιλαμβανόταν τή δυνατότητα, ή μάλλον τήν αναγκαιότητα, τής άναμαρτησίας.

Ένδεχομένως τό *De natura*, καθώς καί τά *Σχόλια* του Πελαγίου στις παύλειες έπιστολές, νά ήταν μιά μονογραφία προς χρήση των μνημένων στο κίνημα, δεδομένου ότι ό ί. Αύγουστίνος έδειξε μεγάλη σπουδή γιά νά τό στείλει στον Ιωάννη Ιεροσολύμων, τόν Ιννοκέντιο, τόν άγ. Ιερώνυμο καί τόν Παολίνο (*Ep.* 177, 6). “Υστερα από τίς αντιδράσεις του ί. Αύγουστίνου στα γραπτά των έτών 411-413, ό Πελάγιος, άμέσως μετά τή Σύνοδο τής Διοσπόλεως, συγκεκριμενοποίησε άκόμη περισσότερο τίς ιδέες του, μέ τό έργο του *Pro libero arbitrio* του 416, πού ό ί. Αύγουστίνος έλαβε υπ'όψιν του στην έπιστολή του προς τόν Παολίνο (*Ep.* 186, 10,34) καί στο *De gratia Christi et de peccato originali* (28,29). Ο ί. Αύγουστίνος δέν ξεπερνά τό μέτρο στο θέμα τής άπόλυτης πατρότητας του *De natura* του Πελαγίου (*Ep.* 177, 7), όπως καί των *Σχολίων* στις

παύλειες επιστολές και τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς Δημητριάδην (*Ep.* 188, 2, 4 καὶ 3, 14)· θά τό ξεπεράσει ὅμως ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς δέ θά παραθέσει ἐξολοκλήρου τὰ κείμενα τοῦ Πελαγίου (*Opus imp. c. Iul.* 1, 18).

3.1.β) Ἡ μαρτυρία τοῦ Χρυσοστόμου στό “*De natura*”: Πρόκειται γιά τήν πρώτη μαρτυρία εἰσόδου τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στή Δύση, μετά τήν πληροφορία γιά τήν ἀνάγνωση ἐκ μέρους τοῦ ἁγ. Ἰερωνύμου τοῦ *De sacerdotio (De viris inlustribus Ecclesiae* 129) τό 393 καί τό 401 πού ἀναφέρει στόν ἱ. Αὐγουστίνου τὰ περί τῶν σχολίων τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στήν πρὸς Γαλάτας – καί, συγκεκριμένα, στά ὅσα διενεμήθησαν στήν Ἀντιόχεια ἀνάμεσα στόν Παῦλο καί τόν Πέτρο -, καί τήν ἀντιδικία τοῦ Θεοφίλου μέ τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ BAUR, μιμουμένος τόν LOOF καί συγγέοντα δύο [ἔργα] τοῦ Πελαγίου, κάνει λόγο γιά μιὰ πρῶτη διαμονή τοῦ Πελαγίου στήν Ἀνατολή, ὅπου καί θά ἀνακάλυψε τό ἐν λόγω ἔργο τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου. Στήν πραγματικότητα, ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἶχε γράψει σέ διάφορες προσωπικότητες μετά τό 404 (*Ep.* 165-170), ὅπως στόν Ἰννοκέντιο, τόν Προβᾶ κ. ἄ. Ἐπρόκειτο γιά διπλωμάτες, ρωμαίους ἐμπορικούς ἀντιπροσώπους καί μοναχοῦς, παρόντες στήν Κωνσταντινούπολη, οἱ ὅποιοι, δεδομένης τῆς δημοσιότητας πού εἶχε λάβει τό ἐπεισόδιο ἀνάμεσα στόν Πατριάρχη καί τήν Αὐτοκράτειρα, μετέφεραν ἢ ἀπέστειλαν στή Ρώμη γραπτά τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ μέν Πελάγιος βρισκόταν στή Ρώμη καί μπόρεσε νά λάβει ἄμεση γνώση τῶν ἐν λόγω ἔργων, ὁ δέ Αὐγουστίνος τὰ ἀγνοοῦσε μέχρι καί τόν 5^ο αἰώνα, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν *Ep.* 82, 3, 23.

Ὁ Πελάγιος, πού εἶχε ἀμβισβητηθεῖ στή Ρώμη, νόμιζε πῶς στό πρόσωπο τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου θά μπορούσε νά βρεῖ ἕναν σύμμαχο στήν Ἀνατολή. Αὐτή ἦταν οὐσιαστικά ἡ φύση τῆς ἀναφορᾶς του στόν ἱ. Χρυσόστομο στό τό *De natura*. Τό ἔργο τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στό ὅποιο παραπέμπει ὁ Πελάγιος, δέν ἔχει βρεθεῖ ἀκόμα. Μᾶς ἀπομένει, ὡστόσο, ἡ ἔνδειξη τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου στό *De natura et gratia* (64, 76), *περί ἀνυπόστατης ἀμαρτίας*. Αὐτόν ὅμως τόν ὄρο, τόν χρησιμοποιοῦσε ὁ Πελάγιος γιά νά ἀρνηθεῖ τό προπατορικό ἀμάρτημα· ὑποστηρίζει δηλαδή, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ τηροῦν περισσότερες ἐντολές ἀπό τόν Ἀδάμ, πού μιὰ εἶχε μόνο (*De natura et gratia* 21, 23), καί βέβαια ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τίς *Ἐξομολογήσεις* τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου, πού μιλοῦν γιά ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, καί θέλει νά τονίσει στόν ἱ. Αὐγουστίνου ὅτι ἂν τό κακό εἶναι μὴ ὄν, δέν μπορεῖ νά ἀποκυρῶζει τήν ὑπόστασή του.

Ὁ Πελάγιος στή συνέχεια βρέθηκε στήν Ἀνατολή, ἀπό τό 412 καί ἐξῆς. Ἀλλά τό ἔργο του *De natura* δέν ἀπαντᾷ στήν Ἐπιστολή τοῦ ἁγ. Ἰερωνύμου πρὸς τόν Κτησιφώντα (413-414), οὔτε στίς πρῶτες κριτικές τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου ἢ τίς ἀντιδράσεις τῶν ἀφρικανῶν ἐπισκόπων ἀπό τό 414 καί ἐξῆς, ἀλλά ἀντανακλᾷ παλαιότερες ἀπόψεις του, εὐρῶς διαδεδομένες στό ἐσωτερικό τοῦ κινήματός του.

3.2 Από τις Έπιστολές του ί. Αύγουστίνου

Στίς έπιστολές του ί. Αύγουστίνου, γίνεται αναφορές τέσσαρες φορές στό Αντιοχειανό περιβάλλον και μία φορά άπευθείας στόν ί. Χρυσόστομο, κατά τά έτη 404-405, και συγκεκριμένα σέ ένα σχόλιο του στην *Πρός Γαλάτας*, πού δέν έχει διασωθεϊ.

Η *Ep.* 75 (3, 6) είναι του ί. αγ. Ιερωνύμου, ό όποϊος, άπαντώντας στίς έρωτήσεις του ί. Αύγουστίνου σχετικά μέ τό άνάγνωσμα της *Γαλ.* 2, 8 και 5, 3 – πού αναφέρεται στην έπίπληξη του άπ. Παύλου στόν άπ. Πέτρο στην Αντιόχεια - αναφέρει περί του ί. Χρυσοστόμου: “Τί νά πεί κανείς για τόν Ιωάννη, πού μέχρι πρό όλίγου κυβερνούσε τήν Έκκλησία της Κωνστατινουπόλεως; Για τό έν λόγω κεφάλαιο, έχει συνθέσει ένα όγκωδες έργο, για τό όποϊο στηρίχθηκε στίς ιδέες του Ώριγένη και των αρχαίων” (*Ep.* 75, 3,6).

Ο ί. Αύγουστίνος, άπάντώντας στην παραπάνω έπιστολή στά 404-405 (*Ep.* 82, 3,23-24), παραδέχεται ότι δέ γνωρίζει τούς Έλληνες συγγραφείς στους όποιους βασίστηκε ό άγ. Ιερώνυμος. Ο άγ. Αμβρόσιος (*Ambrosiaster, In Pauli ep. ad Galatas* 2, 11-14), ώστόσο, και ό άγ. Κυπριανός (*Ep.* 71,3), κατανοούσαν όπως εκείνος τή φιλονικία της Αντιοχείας:

“Παραδέχομαι - λέει ό Αύγουστίνος - ότι από τούς συγκεκριμένους συγγραφείς δέν έχω διαβάσει οΰτε έναν... Έπομένως παραμένουν τρεις: ό Έμέσιος Έδέσσης, ό Θεοδώρος Ηρακλείας και ό Ιωάννης, τόν όποϊο αναφέρεις λίγο πίο κάτω”.

Άς έρθουμε τώρα στίς *Έπιστολές* 87,5 (του 405 ή 411) e 20, 2.10 (του 410): μέ τήν πρώτη άπευθύνεται στόν δονατιστή έπίσκοπο Έμέριτο και τόν έπιπλήττει για τό σχίσμα πού τόν χωρίζει από τίς “Έκκλησίες της Ανατολής, τά όνόματα των όποιων γνωρίζεις και μνημονεύεις στίς έκκλησιαστικές συνάξεις” (*Ep.* 87,5). Η δεύτερη άποτελεί άπάντηση στόν Κονσέντιο (*Ep.* 119), σχετικά μέ τήν άποψη περί Αγίας Τριάδος, τήν όποία, ως μέρος της πνευματικής πραγματικότητας, δέν μπορεί κανείς νά τήν γνωρίσει αλλά μονάχα νά τή φανταστει, κι όχι σάν τήν Καρθαγένη πού γνωρίζεται αλλά σάν τήν Αντιόχεια πού δέν γνωρίζεται (*Ep.* 120, 2, 10).

3.3 Ο ί. Χρυσόστομος στόν ί. Αύγουστίνo περί της πελαγιανής πολεμικής

Κάποιοι έμπλέκουν τό όνομα του ί. Χρυσοστόμου, ένόσω άκόμη ό Αύγουστίνος ζει, χρόνια μετά τόν θάνατο του Πατριάρχη της Ανατολής, εξαιτίας της έρμηνείας του χωρίου της *Ρωμ.* 5, 12 – περί μετάδοσης του προπατορικού άμαρτήματος.

Στά χρόνια της ύστερης αρχαιότητας, πέρα από τίς μεγάλες άπόστάσεις και τήν άπουσία συχνά άμεσης γνωριμίας ανάμεσα στους έπισκόπους, ή σχέσεις δι'άλληλογραφίας ήταν συχνές και ή κοινωνία ανάμεσα στίς χριστιανικές Έκκλησίες προωθούταν επ'εύκαιρία των εκλογών έπισκόπων και της αίτησης άμοιβαίας συναίνεσης σέ θέματα χριστιανικών δογμάτων, πού ώρίμαζε διαμέσου του συνοδικού

συστήματος. Στά θεμελιώδη χριστιανικά δόγματα δέν μπορούσε νά ὑπάρχει γιά τόν ἱ. Αὐγουστίνου διαφοροποίηση ἐρμηνειῶν· ὑπό τήν ἄποψη αὐτή συναντᾶμε τήν παρουσία χωρίων τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου στά ἔργα τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου. Ὑπάρχουν παρόλα αὐτά δύο διακριτά πεδία ἀμοιβαιότητας: τό ἕνα συνδέεται μέ φιλολογικές ἐξαρτήσεις καί τό ἄλλο μέ τίς σχέσεις ἀνάμεσα στήν ἀντιοχειανο-κωνσταντινουπολίτικη καί τήν ἀφρικανική Ἐκκλησία. Ἄς δοῦμε ἐν συντομίᾳ τά δύο αὐτά πεδία.

3.3 α) Ὁ ἱ. Χρυσόστομος στήν πολεμική τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου μέ τόν Ἰουλιανό Αἰκλάνων: Γιά νά γίνει κατανοητή ἡ ἐμπλοκή τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου στήν πολεμική ἀνάμεσα στόν Ἰουλιανό Αἰκλάνων [*Acclanum*] καί τόν ἱ. Αὐγουστίνου, πρέπει νά ἔχουμε ὑπόψη μας τή διάδοση τοῦ πελαγιανικοῦ ζητήματος στήν Ἀνατολή, κατ'οὐσίαν στά ἐδάφη τῆς Παλαιστίνης, μετά τήν πτώση τῆς Ρώμης τό 410, πού ὤθησε πολλούς εὐπορους Ρωμαίους στήν ἀναζήτηση περιοχῶν λιγότερο ἐκτεθειμένων στίς μεταναστευτικές ἐπιδρομές τοῦ καιροῦ. Οἱ ἀντιπαραθέσεις πού εἶχαν ξεκινήσει στή Ρώμη, συνεχίστηκαν καί στήν Ἀνατολή, καί ἔφτασαν νά παραπεμφθοῦν στή ἐκκλησιαστική ἐξουσία τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς. Συγκαλέστηκαν λοιπόν δύο σύνοδοι, στά Ἱεροσόλυμα καί τή Διόσπολη, γιά τό ζήτημα τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Πελαγίου, μέ δύο βασικά σημεία: τή μετάδοση τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καί τή φύση καί τήν ἀναγκαιότητα τῆς θείας χάριτος.

Ἡ σύνοδος τῆς Διοσπόλεως τοῦ 415, ἀπαλάσσοντας τόν Πελάγιο, ἐξέθεσε τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς σέ μιά δύσκολη σχέση μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Παλαιστίνης καί γενικότερα μέ τίς ἀνατολικές Ἐκκλησίες. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Καρθαγένης εἶχε καταδικάσει τόν Καιλέστιο καί κάποιες ἀπόψεις του τό 411. Τώρα ἡ ἀντίθεση πρὸς τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς – σημειώνει ὁ ἱ. Αὐγουστίνος – μύριζε μπαρούτι, ὅπως ἡ πελαγιανή πλάνη (*De gestis Pelagii* 23, 47). Ὁ Αὐρήλιος [Καρθαγένης], ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς, ἔγραψε σχετικά μέ τό ζήτημα αὐτό στόν ἐπίσκοπο τῆς Ἰππῶνος (*De gestis Pelagii* 1, 1· 11, 25· 34, 59· 35, 66), καί ὁ ἱ. Αὐγουστίνος παρενέβη στό περιβάλλον τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς γιά νά προμηθευτεῖ τά ἀυθεντικά Συνοδικά Πρακτικά, δεδομένου ὅτι ὁ Πελάγιος εἶχε κάνει μιά σύνθεσή τους, καί ἔγραψε τό *De gestis Pelagii* τό 417.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς, ἀμέσως μετά, ἔφτασε στό σημεῖο νά συγκαλέσει γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ συγκεκριμένου προβλήματος τή μείζονα σύνοδο τῆς Καρθαγένης (418) πού καταδίκασε τούς πελαγιανούς. Οἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου κοινοποιήθηκαν μέ ἐγκύκλιο ἐπιστολή (*epistola tractoria*) τοῦ πάπα Ζωσίμου τό 419. Ἡ ἐπιστολή, πού ἐστάλη σέ πολλούς ἐπισκόπους γιά νά συνυπογραφεῖ, συνάντησε τήν ἀντίθεση μερικῶν ἀπ'αὐτούς, ἀνάμεσα στούς ὁποίους ἦταν καί ὁ Ἰουλιανός ἐπίσκοπος Αἰκλάνων (περιοχή πλησίον τοῦ Βενεβέντου τότε, σήμερα τοῦ Ἀβελλίνου). Ἡ *epistola tractoria* τοῦ πάπα Ζωσίμου τό 419, γιά τήν ἐπικύρωση τῆς καταδίκης τοῦ πελαγιανικοῦ κινήματος, ἀπεστάλη, ἐκτός ἀπό τή Δύση, καί στήν Ἀνατολή: στήν Ἀντιόχεια, τήν Αἴγυπτο τήν

Κωνσταντινούπολη, τή Θεσσαλονίκη καί τά Ἱεροσόλυμα.

Ὅσον ἀφορᾷ στό προπατορικό ἀμάρτημα καί τή μετάδοσή του στούς ἀπόγόνους τοῦ Ἀδάμ, ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ἐπικαλέστηκε, γιά τήν γέννηση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό προπατορικό ἀμάρτημα, τήν αὐθεντία τοῦ Κυπριανοῦ Καρθαγένης σέ κοινωνία μέ τούς ἄλλους ἐπισκόπους (*Ep. ad Fidum* 64, 5), ὡς “ἐπίσκοπο καί μάρτυρα τῆς ἀπόφασης πού συμερίζεται μέ τήν Καθολική Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσης” (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 106). Γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, γινόταν τότε συχνά ἐπίκληση ἀπό τούς πελαγιανούς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Εἶχε δέ ὁ ἱ. Χρυσόστομος τόσο μεγάλη φήμη καί κύρος, τόσο στήν Ἀνατολή ὅσο καί στή Δύση, ὥστε νά γράψει ὁ Ἰωάννης Κασσιανός γι’αὐτόν: “Ὅσα ἔγραψα, μοῦ τά δίδαξε ὁ ἱ. Χρυσόστομος” (*De incarnatione* 7, 31).

Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος - πού ἀναφέρεται ἀπό τόν ἱ. Αὐγουστίνο ὡς ὁ *Κωνσταντινουπόλιτης ἢ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως* (*Opus imperfectum contra Iulianum* 2, 6, 17), *ἐπίσκοπος ἐξαιρέτης δόξης* (*Opus imperfectum contra Iulianum* 6, 7), *ἄρτιος καθολικός* (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6, 28) -, μνημονεύεται διότι ἔκφράζει τό δόγμα τῆς καθολικῆς πίστεως (*Opus imperfectum contra Iulianum* 6, 22, 69), ἰδιαίτερος ὅταν κάνει λόγο γιά τό ἀμάρτημα τοῦ Ἀδάμ (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 96) ὡς δόγμα τῆς καθολικῆς πίστεως περί τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6, 28), καί, ἐπί τούτου, παραθέτει συχνά μιάν ἄμεση μαρτυρία (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6, 24-27· 2, 6, 17-18. *Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 52· 6, 7. 9. 26). Ἀκολουθῶς σχολιάζει μιά περί τοῦ ἀντιθέτου μαρτυρία πού εἶχε υἰοθετήσει ὁ Ἰουλιανός, προερχόμενη ἀπό τόν λόγο τοῦ Χρυσοστόμου *Εἰς νεοφωτίστους* [*Ad neophitos*] (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6, 21· 1, 7, 29 καί 34), δίνοντάς της ὀρθή ἐρμηνεία: “Ἄς ἀποφύγουμε νά πιστέψουμε ἢ νά ποῦμε ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεως, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στό βάπτισμα τῶν νηπιῶν καί τήν ἀπαλλαγή τους ἀπό τό κληρονομικό ἀμάρτημα μέ τή χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἔρχεται σέ ἀντιθεση μέ πολλούς συναδέλφους του στό ἐπισκοπικό ἀξίωμα... Ὑπάρχουν ἀναμφιβόλως ζητήματα στά ὁποῖα, διατηρώντας πάντα τήν ἐνότητα τῆς πίστεως, δέν συμφωνοῦν ἀπολύτως οὔτε ἐξαιρετικοί καί χαρισματοῦχοι ὑπερασπιστές τῆς αὐτῆς καθολικῆς πίστεως... Ἀλλά τό ζήτημα πού πραγματευόμαστε τώρα, ἀφορᾷ τά ἴδια τά θεμέλια τῆς πίστεως... Ὁ Χρῖστος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ Σωτήρας καί τῶν νηπίων... Ὁ Ἰωάννης εἶπε ὅτι *τά νήπια ἀμαρτίες δέν ἔχουν, ἀλλά τά λόγια του δέν ἔχουν τήν ἐννοια πού ἐσύ τούς ἀποδίδεις - ὅτι δηλαδή δέν ἔχουν προσβληθεῖ ἀπό τό ἀμάρτημα* -, θέλοντας νά δώσεις τή σημασία ὅτι δέν ἔχουν προσβληθεῖ ἀπό τό προπατορικό ἀμάρτημα. Δέ θά ἀπέδιδα πράγματι σέ ἐσένα τόν ἴδιο αὐτό τό σφάλμα, ἀλλά στόν μεταφραστή, ἂν καί σέ ὀρισμένους κώδικες πού παραθέτουν τήν ἴδια μετάφραση, διαβάζει κανεῖς ἀπό τῶν *ἀμαρτημάτων* καί ὄχι ἀπό τῆς *ἀμαρτίας*... Ἄς ἀφήσουμε κατά μέρος τίς προκαταλήψεις. Θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ λάθος στή μεταγραφή ἢ διαφορετική μετάφραση. Θά παραθέσω λοιπόν τίς συγκεκριμένες ἐλληνικές λέξεις πού χρησιμοποιοῖ ὁ Ἰωάννης: *διά*

τοῦτο καί τὰ παιδιά βαπτίζομεν καί ἀμαρτήματα οὐκ ἔχοντα*, πού στά λατινικά μεταφράζουμε: γι'αὐτό βαπτίζομε καί τά παιδιά, ἄν καί δέν ἔχουν ἀμαρτήματα (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6,22). Τό ἴδιο κείμενο ἐπαναλαμβάνεται στό *Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 6, 26· στό 1, 6, 28 παραθέτει τό κείμενο τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ στήν *Πρός Ρωμαίους* 5, 12 (*Homiliae 10 in Epistula ad Romanos* 1)· στό *Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 7,3 3, παραθέτει μιά βραχεία ἀπάντιση κειμένων τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου γιά τό προπατορικό ἀμάρτημα.

Αναφορικά μέ τίς σχέσεις καί τίς ἀμφίδρομες ἐπιρροές ἀνάμεσα στόν ἑλληνικό πολιτισμό καί τήν ἑλληνική Ἐκκλησία μέ τόν λατινικό χριστιανικό κόσμο, ἐνδεχομένως νά ὑπῆρξε μέχρι τόν 4^ο ἡ καλύτερη στιγμή γιά τέτοιου εἴδους συναντήσεις. Δέν ἐτίθεντο ἀκόμη ἐρωτήσεις πού *μύριζαν* διακρίσεις ἀνάμεσα στίς δύο Ἐκκλησίες, ὅπως ἄρχισε νά συμβαίνει μετά τό ἔτος 420 στόν δυτικό χριστιανικό κόσμο. Σύμφωνα μέ μιά μαρτυρία τοῦ Αὐγουστίνου, ἄν οἱ ἔρευνες ἔδιναν προτεραιότητα σέ ἀνησυχίες ἐπιβίωσης, ὁ θαυμασμός γιά τόν ἑλληνικό χριστιανικό κόσμο ἄρχισε νά δίνει τή θέση του σέ ὑποπτες ὑπόνοιες, μέχρι νά μεταβληθεῖ σέ πλήρη ἀντίθεση. Γιά τόν λόγο αὐτό, ὁ Ἐπίσκοπος Ἰππῶνος, ἀπαντώντας στόν Ἰουλιανό Αἰκλάνου, πού ἐπικαλοῦνταν τή βοήθεια τῆς Ανατολικῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον του - τή χρειαζόταν ὁ ἱ. Αὐγουστίνος τή μαρτυρία τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας - κι ἐνῶ μὲν τοῦ τήν προσέφερε, τοῦ ἐπεσήμανε δέ τήν ἀνάγκη τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ γιά τήν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν, ὅπου ἡ χριστιανική πίστη στίς δύο ἄκρες τῆς γῆς ἦταν μία καί μόνη.

“Θεωρεῖς ἴσως - ἔγραφε ὁ Αὐγουστίνος - ὅτι αὐτοί (οἱ δυτικοί ἐπίσκοποι) πρέπει νά ἀπαξιῶνεται στό σύνολό τους, διότι ὅλοι τους εἶναι μέλη τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καί ἀνάμεσά τους δέν ἀναφέρεται κανεῖς ἀπό τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ανατολικῆς Ἐκκλησίας; Τί λοιπόν θά κάνουμε ἄν ἐκεῖνοι εἶναι Ἕλληνες κι ἐμεῖς λατίνοι;... Δέν ὑπάρχει λοιπόν κανένας λόγος νά καταφεύγεις στοὺς ἐπισκόπους τῆς Ανατολῆς. Καί αὐτοί χριστιανοί εἶναι, καί ἡ πίστη μία καί μοναδική εἶναι καί στά δύο τμήματα τῆς γῆς” (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 4, 13-14).

Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, ἐντούτοις, ἔβλεπε πάντα τίς δύο Ἐκκλησίες ὡς μία καί μοναδική. Οἱ δέ ἱερές παραδόσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔπρεπε νά ἔχουν προέχουσα θέση σέ σχέση μέ τίς προσωπικές ἀπόψεις. Ὑπό αὐτήν τήν ὀπτική, ἔγραφε στά 411-412, στό ἔργο του *De peccatorum meritis et remissione* (1, 27, 50), σχετικά μέ τήν *Πρός Ἑβραίους* ἐπιστολή, πού ἀπό μερικούς (πελαγιανούς) χρησιμοποιοῦνταν ἐνάντια στόν νηπιοβαπτισμό:

“Πρέπει ἐπίσης νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ *Πρός Ἑβραίους* ἐπιστολή περιέχει σπουδαῖες μαρτυρίες, μολονότι ἀμφισβητεῖται ἀπό μερικούς ἡ γνησιότητά της. Τήν ἀναφέρω ἐδῶ, γιατί διάβασα ὅτι μερικοί - οἱ ὅποιοι διάκεινται εὐμενῶς ἀπέναντι σέ ἄλλην ἀπόφαση, ἀντίθετη μέ τή δική μας ἀπόφαση σχετικά μέ τόν νηπιοβαπτισμό - θέλησαν νά χρησιμοποιήσουν τή συγκεκριμένη ἐπιστολή ὡς μάρτυρα ὑπερασπίσεως κάποιων

* Ἑλληνικά στό πρωτότυπο [Σ. τ. μ.].

ἀπόψεών τους. Ὡστόσο, τό κατ' ἐμέ, ἔχει μεγαλύτερο βάρος ἢ αὐθεντία τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες περιλαμβάνουν καί αὐτήν τήν ἐπιστολήν στά βιβλία τοῦ Κανόνος τῆς Ἁγίας Γραφῆς”.

Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ἔτρεφε ἐκτίμηση καί γιά τή μιά καί γιά τήν ἄλλη παράδοση, διότι θεωροῦσε τίς Ἐκκλησίες ἐνδιάμεσο κρίκο γιά τήν διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου.

Διάβαζε ὁ ἱ. Αὐγουστίνος τούς ἐρμηνευτές τῆς Ἁγίας Γραφῆς σάν συμπλήρωμα γιά τήν καλύτερη κατανόηση τοῦ ἱεροῦ κειμένου καί τίποτα περισσότερο. Μέ αὐτή τήν ἔννοια τόνιζε στόν Πελάγιο ὅτι ἀκόμη καί ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, ἄν καί καλλιεργημένος ἄνθρωπος καί ἅγιος, δέν θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ στό ἴδιο ἐπίπεδο μέ τήν Ἁγία Γραφή. Ἀργότερα, στή διαμάχη μέ τόν Ἰουλιανό, ἀπό τόν ὁποῖο κατηγορήθηκε ὅτι βρισκόταν σέ ἀντίθεση μέ πολλούς ἐπισκόπους εἴτε ἀνατολικούς εἴτε δυτικούς, ἐπανεφερε στό προσκήνιο ἀπό τούς ἐπισκόπους (“*divinorum eloquiorum tractatores*”) ὄχι τόσο τήν ἱκανότητά τους ὡς ἐρμηνευτῶν τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἀλλά τή δράση τους ὡς μεσολαβητῶν γιά τή διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὑπό τό πρίσμα αὐτό ἐπιφύλαξε γιά τούς ἐπισκόπους-συγγραφεῖς ἐρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων, θεωρώντας τους γνήσιους σχολιαστές τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐπαίνους πού πρώτα τους εἶχε ἀρνηθεῖ.

Ὅσον ἀφορᾷ στόν ἱ. Χρυσόστομο, τόν τοποθέτησε ἀνάμεσα στούς κριτές τῆς διάδοσης τοῦ Εὐαγγελίου (*Opus imperfectum contra Iulianum* 2, 37· 4, 73). Στόν δέ Ἰουλιανό, πού ζητοῦσε νά κριθεῖ ἀπό ἕναν δικαστή διαφορετικό ἀπό ἐκείνους πού τόν εἶχαν καταδικάσει, ὁ ἱ. Αὐγουστίνος τόν πρόετρεψε νά παρασταθεῖ σέ μιά σύνοδο στήν ὁποία οἱ δικαστές ἦταν ὁ Κυπριανός Καρθαγένης, ὁ Ἰλάριος Πικταβίου, ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ὁ Βασίλειος Καισαρείας καί ὁ Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεως (: Χρυσόστομος).

Ἐνα ἄλλο ζήτημα γιά τό ὁποῖο ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, στήν ἀντίθεσή του μέ τόν Ἰουλιανό, ἐπικαλεῖται τόν ἱ. Χρυσόστομο, ἦταν ἡ χριστιανική κατανόηση τῶν φυσικῶν κακῶν. Αὐτά πού ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπό κοινοῦ μέ τά ζῶα, δέν ἦταν, σύμφωνα μέ τόν Ἰουλιανό, συνέπειες τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος, ἤδη στό *De genesi contra Manichaeos* (2, 19, 29) εἶχε δηλώσει ὅτι οἱ ἀνθρώπινες ὀδύνες, ἄν καί συνδέονται μέ τή θνητή ἀνθρώπινη φύση, εἶναι στήν παρούσα περίπτωση καρπός ἑνός ἁμαρτήματος, στηριζόμενος στόν Ἰωάννη Χρυσόστομο καί τόν Ἀμβρόσιο Μεδιολάνων (*Opus imperfectum contra Iulianum* 6, 26),

Στόν Ἰουλιανό, πού τόν κατηγοροῦσε ὅτι εἶχε εἰσάγει τόν μανιχαϊσμό στήν Ἰταλία (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 59) - “Δέν εἶναι αὐτή ἡ πίστη πού θεμελιώθηκε καί μας παραδόθηκε ἀπό τήν ἀρχαιότητα. Εἶναι μόνο ἡ πίστη τῶν συμμοριῶν τῶν ἀνοσίων, ἐμπνευσμένη ἀπό τόν Διάβολο καί διαδομένη ἀπό τόν Μάνη... καί ὅλους τούς ὁπαδούς του, καί τήν ὁποία ἐσύ ὁ ἴδιος ἐξέμεσες στήν Ἰταλία” -, ὁ Αὐγουστίνος ἀπάντησε ἐπικαλούμενος τό κύρος πολλῶν Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων, ἀνάμεσα στούς ὁποίους καί τόν Ἰωάννη Χρυσόστομο. Αναφέρθηκε στούς Κυπριανό Καρθαγένης, Ἰλάριο Πικταβίου, Γρηγόριο Ναζιανζηνό, Βασίλειο Καισαρείας, ἰδιαίτερα δέ στόν Ἀμβρόσιο Μεδιολάνων,

καταλήγοντας: “Ἴδοῦ, δέν εἶναι ἡ πίστη τῶν ἀνοσίων, ἀλλά ἡ πίστη τοῦ Ἀμβροσίου... αὐτή εἶναι λοιπόν καί ἡ δική μου πίστη. Καί δέν τήν ἐξέμεσα ἐγώ στήν Ἰταλία, ἀλλά μᾶλλον ἐκεῖνος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἰταλίας πού τήν κήρυττε καί τή δίδασκε, ἀπό τόν ὅποιον ἐγώ ἔλαβα τό λουτρό τῆς παλιγενεσίας... Αὐτή εἶναι ἡ πίστη τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας” (*Opus imperfectum contra Iulianum* 1, 59).

Ἄς σημειωθεῖ, ὀλοκληρώνοντας τά περί τῆς παρέμβασης τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου, ὅτι καί μετά ἀπό αὐτόν ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἔχαιρε πάντα μεγάλης ἐκτίμησης στή λατινική Ἐκκλησία. Πράγματι, οἱ κατάλογοι τῶν δογματικῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐθεντιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, οἱ ὅποιοι, κατά τό πρότυπο τῶν ρωμαϊκῶν νομικῶν αὐθεντιῶν, ὀδήγησαν στά τέλη τοῦ 5^{ου} αἰῶνα στό *Decretum Gelasianum*, περιελάμβαναν πάντα τό ὄνομα τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου.

Τά κεφάλαια 4^ο καί 5^ο τῆς σχετικῆς μέ τό ἀνωτέρω παπικό διάταγμα ἐπιστολῆς [*Lettera decretale*], καθορίζουν μέ ἀκρίβεια τίς δογματικές αὐθεντίες καί τά συναφή ἔργα τους, ὡς ἀναγνωρισμένους ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὀδηγούς στήν προάσπιση τῆς ὀρθοδοξίας. Στό 4^ο κεφάλαιο, καταδεικνύονται ὡς ἀναγνωρισμένες αὐθεντίες: οἱ σύνοδοι, οἱ συγγραφεῖς καί τά κείμενα πού υἰοθετήθηκαν ἀπό τίς συνόδους. Οἱ σύνοδοι ἀντιστοιχοῦν στίς τέσσερις πρῶτες οἰκουμενικές συνόδους (IV, 1): τά κείμενα εἶναι τῶν Κυπριανοῦ Καρθαγένης, Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Βασιλείου Καισαρείας, Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως (τοῦ Χρυσοστόμου), Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἰλαρίου Πικταβίου, Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, Αὐγουστίνου Ἰπῶνος, ἁγ. Ἰερωνύμου, Προσπέρου (IV, 2), ἡ ἐπιστολή τοῦ Λέοντα στόν Φλαβιανό, ἀπό συμφώνου μέ τά γραπτά ὄλων τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων πού δέν εἶχαν ποτέ ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν κοινωνία μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, τά παπικά διατάγματα (IV, 3), οἱ Πράξεις τῶν μαρτύρων πού τιμοῦσε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, οἱ βίοι τῶν ἀσκητῶν πού ἔγραψε ὁ ἁγ. Ἰερώνυμος, οἱ Πράξεις τοῦ μακαρίου Σουλβέστρου, τά γραπτά πού ἀφοροῦν στήν ἀνεύρεση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (IV, 4), τά γραπτά τοῦ Ρουφίνου μέ τά κριτικά σχόλια τοῦ ἁγ. Ἰερωνύμου, τά γραπτά τοῦ Ωριγένη πού δέν εἶχε ἀπορρίψει ὁ ἁγ. Ἰερώνυμος, τό *Χρονικόν* τοῦ Εὐσεβίου, ὁ Ὀρώσιος, τό κείμενο περί Πάσχα τοῦ Σεδουλίου, ὁ Ἰοβένκος (IV, 5).

3. Από τήν ἱστορία τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στίς Ἐκκλησίες στήν ἀρχαιότητα

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στή Ρώμη καί τίς Ἐκκλησίες τῆς Δύσης, ὅπως καί μέ τίς τρεῖς μεγάλες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς, γνώρισαν τήν ἐποχή τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου μιά δύσκολη στιγμή, γιά διάφορους λόγους, καί κυρίως γιά τή διαφορετική στάση πού τηρήθηκε ἀπέναντι στήν ἐξορία πού ἐπιβλήθηκε στόν Ἰωάννη Χρυσόστομο τό ἔτος 404. Ἡ Ρώμη μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀφρικῆς συντάχθηκαν μέ τό μέρος τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, σέ ἀντίθεση μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας καί τόν ἐπισκοπικό θρόνο τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ

ἐπίσκοπος Αντιοχείας Ἀλέξανδρος ἀποκατέστησε τό 415 τήν κοινωνία μέ τή Ρώμη, ἐνῶ ὁ Ἀττικός Κωνσταντινουπόλεως μέ τόν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας συνέχιζαν νά δικαιολογοῦν τήν ἐξορία αὐτή. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, μαζί μέ τήν ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας ἐπιδίωξε μιᾶ δημόσια ἀναθεώρηση τῆς καταδίκης. Ἄν, ὅμως, ὁ πατριάρχης Ἀττικός, πρὸς τή δύση τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰννοκεντίου, τό ἔκανε, ὁ Κύριλλος ἀντιστάθηκε γιά λίγο ἀκόμα.

Ὅσον ἀφορᾷ στίς σχέσεις ἀνάμεσα στίς Ἐκκλησίες Ἀφρικῆς καί Ανατολῆς, ἔχουμε πληθώρα στοιχείων, μερικά ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι μάλιστα καινούργια (ὅπως ἡ ἀνακάλυψη 19 νέων ἐπιστολῶν τοῦ Αὐγουστίνου, πού μᾶς πληροφοροῦν γιά τήν ἀνταλλαγή ἀλληγραφίας ἀνάμεσα στόν Αὐγουστίνο καί τήν Ανατολή, πού μέχρι τώρα ἀγνοοῦσαμε) καί ἐνδεχομένως νά πρέπει ἀκόμα νά μελετηθοῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὥστε νά γίνει σαφές ὁ ρόλος πού ἔπαιξε ὁ ἱ. Χρυσόστομος στό ἔργο τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου. Οἱ Ἀφρικανοί ἐπίσκοποι, ἀπό τήν πλευρά τους, ἀγωνίστηκαν ἀπό τό ἔτος 407 γιά τή ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας τῶν θρόνων Ρώμης καί Ἀλεξανδρείας. (*Concilia Africae*, σ. 217). Οἱ ἴδιοι, χωρίς νά εἰσέλθουν στήν οὐσία τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ἐνεργοῦσε ὁ θρόνος τῆς Ρώμης μέ τούς πατριαρχικούς θρόνους τῆς Ανατολῆς, διατήρησαν μέ τίς τελευταῖες κάποιες καλές σχέσεις, πού τούς ἐξασφάλισαν ἀργότερα τήν ὑποστήριξή τους ἐναντία στήν πελαγιανή αἵρεση. Τό 416, λόγου χάρι, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικός ἀπέλασε τόν Καιλέστιο ἀπό τήν πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας, στή συνέχεια καταδίκασε τόν Πελάγιο, στά χρόνια τοῦ πάπα Θεοδότου, καί τό ἴδιο ἔκανε καί ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας. Ἐπιπλέον, ἡ *ep. tractoria* τοῦ πάπα Ζωσίμου (419), γιά τήν ἐπικύρωση τῆς καταδίκης τοῦ πελαγιανικοῦ κινήματος, ἐκτός ἀπό τή Δύση ἀπεστάλη καί στήν Ἀντιόχεια, τήν Αἴγυπτο, τήν Κωνσταντινούπολη, τή Θεσσαλονίκη καί τά Ἱεροσόλυμα, σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες πού ἔχουμε ἀπό τά *Commonitoria* (= ὑπομνήματα) τοῦ Mario Mercatore, τά ὁποῖα γράφτηκαν γιά τό ἐκκλησιαστικό καί τό αὐτοκρατορικό περιβάλλον τῆς Κωνσταντινούπολης, σχετικά μέ τό πελαγιανικό ζήτημα καί σέ συνάφεια μέ τό νεστοριανικό.

Ὁ πάπας Ζώσιμος ἀρχικῶς δέν πῆρε σέ καμιᾶ περίπτωση τό μέρος τῶν Ἀφρικανῶν, σχετικά μέ τό πελαγιανικό ζήτημα, ἀλλά ὁ διάδοχός του Βονιφάτιος, ἀποκατέστησε μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο τίς ἐπαφές τῆς Ρώμης μέ τούς ἀφρικανούς, χάρις στήν ξεκάθαρη ἀντίθεσή του ἐναντίον τῶν πελαγιανῶν. Τόν Βονιφάτιο διαδέχτηκε ὁ Κελεστίνος, ἀποκατέστησε τήν κοινωνία μέ τόν πελαγιανό ἐπίσκοπο Τυρβάντιο (*Ep.* 10*, 1), γεγονός τό ὁποῖο ἐνδεχομένως νά ἔφερε σέ δύσκολη θέση τόν ἱ. Αὐγουστίνο, δεδομένου ὅτι στήν *Ep.* 9* ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ὁ πάπας παρεμβαίνει χωρίς νά εἰδοποιήσει τούς ἀφρικανούς.

Μιά παρόμοια δυσκολία ἀνάμεσα στίς ἀνατολικές καί τίς δυτικές Ἐκκλησίες εἶχε ὑπάρξει στήν ἀντιαρειανική πολεμική, κατά τή σύνοδο τοῦ Ρίμιμι τό 359 ὑπό τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντίο, καί τώρα ἐπανήλθε στό προσκῆνιο μέ ἀφορμή τήν πελαγιανική πολεμική. Σχετικά μέ τό θέμα αὐτό, ὑπῆρξαν περισσότερες πληροφορίες ἀπό

τήν *Ep. 27**, ανάμεσα στις νέες επιστολές του ι. Αυγουστίνου που ανακάλυψε ο ΔΙΝΙΑΚ.

Ο άγ. Ιερώνυμος δηλαδή, με άφορμή την πελαγινική πολεμική, συναντήθηκε με τον νεοεκλεγέντα επίσκοπο Καρθαγένης Αύρηλιο [*Aurelius*] (*Ep. 27**), τον οποίο γνώριζε ήδη, απ'όταν, όντας αρχιδιάκονος, πήγε στη Ρώμη στά χρόνια του ποντιφικάτου του Δαμάσου, για νά συνοδέψει στη σύνοδο του Ρίμινι τον επίσκοπό του *Restitutus*. Ο τότε πάπας Λιβέριος, από τή Θράκη όπου βρισκόταν εξόριστος, είχε συναινέσει στην υπογραφή ενός *όμοουσιανού όρου*, χωρίς νά γίνεται χρήση του λεξιλογίου τής συνόδου τής Νικαίας. Ο *Restitutus*, αναπλήρωσε στο Ρίμινι τήν απουσία του θρόνου τής Ρώμης, υπογράφοντας εκείνο τον όρο [*subordinatus*], γεγονός που προκάλεσε τήν έντύπωση τής μεταστροφής τής Δύσης στον άρειανισμό.

Τό έν λόγω περιστατικό δημιούργησε δυσκολίες ανάμεσα στην Έκκλησία τής Αφρικής και τής Ανατολής· ή δέ *Epistula ad Afros* του Μεγάλου Άθανασίου, άντανακλά όντως τήν απομόνωση των Έκκλησιών Αφρικής και Ρώμης. Μόνο στά χρόνια του πάπα *Siricius* (384-399) ύπήρξε ένα εκ νέου πλησίασμα των Έκκλησιών τής Ανατολής με τή Ρώμη. Ο άγ. Ιερώνυμος, σύμφωνα με τήν *Ep. 27**, καθορίζει αυτήν τήν αποκατάσταση τής εκκλησιαστικής κοινωνίας στά χρόνια του πάπα Δαμάσου, στη σύνοδο τής Ρώμης του 382. Ο πάπας Δάμασος, που είχε νά άντιμετωπίσει στη Ρώμη τό αντίπαπα *Ursinus*, στη Βόρεια Ίταλία τον άρειανό επίσκοπο *Auxentius* και τον αυτοκράτορα *Valente*, που δίωκε τους επισκόπους που ήταν με τή σύνοδο τής Νικαίας, τοποθετήθηκε χωρίς περιστροφές ενάντια στον όρο του Ρίμινι, τή διδασκαλία του Άπολλιναρίου και τον πνευματομάχων.

Μαζί με τον άγ. Άμβρόσιο, εκλεγμένο αρχιεπίσκοπο Μεδιολάνων τό 347, ή Γαλατία και ή Ίσπανία συσπειρώθηκαν γύρω από τον Δάμασο. Η σύνοδος τής Αντιοχείας του 379, υπό τήν προεδρία του Μελετίου Κωνσταντινουπόλεως, επανασταθεροποίησε με τή σειρά της έναν στενό διάλογο με τή Ρώμη, ενώ ο Βασίλειος Καισαρείας ζητούσε από τους επισκόπους τής Δύσης νά άκυρώσουν τους δεσμούς τους με τον δογματικό όρο τής συνόδου του Ρίμινι (*Ep. 69, 2*). Στη σύνοδο τής Άκυλίας του 381, κάποιος *Felix*, άφρικανός άπεσταλμένος, μαζί με κάποιον άπεσταλμένο από τή Νουμιδία, άπέρριψαν με τή σειρά τους τή σύνοδο του Ρίμινι. Στο μεταξύ, ο αρχιδιάκονος *Aurelius* (επίσκοπος Καρθαγένης τό 393) πήγε στη Ρώμη μαζί με τον επίσκοπό του για τή σύνοδο του 382.

Άς προστεθει σε όλα αυτά ή άνοδος στον αυτοκρατορικό θρόνο του Γρατιανού και του Θεοδοσίου, με τους όποιους άρχισε νά δημιουργείται ένας καινούργιος πολιτικός ιστός. Η Έκκλησία του περιβάλλοντος του συνερχόταν στη Ρώμη, ενώ ή Έκκλησία του περιβάλλοντος του Θεοδοσίου στην Κωνσταντινούπολη. Ο πάπας Δάμασος από τή δική του πλευρά δημοσίευε ένα *Διάταγμα* - που στη συνέχεια, με τήν προσθήκη κι άλλων στοιχείων, ονομάστηκε *Γελασιανό Διάταγμα* [*Decretum Gelasianum*] -, με τό όποιο, παίρνοντας τό μέρος του θρόνου τής Ρώμης έναντιον του θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως, που ήταν πιά ή πρωτεύουσα τής αυτοκρατορίας, έδωσε άφορμή

γιά τή διάκριση ανάμεσα στή γεωγραφία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας ἀπό τήν πολιτική.

Ὅσον ἀφορᾷ στόν ἁγ. Ἀμβρόσιο καί τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, γνωρίζαμε ἤδη τίς ἐπαφές τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων μέ τόν ἱ. Χρυσόστομο, καί τώρα, χάρις στήν ἀνακάλυψη τῶν νέων ἐπιστολῶν πού ἀναφέρονται στό *De gestis Pelagii*, γνωρίζουμε καί τίς ἐπαφές μέ τόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως καί τόν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας.

Στή γνωστή *Ep.* 179, πού ἀπήλυθε ὁ ἱ. Αὐγουστίνος στόν Ἰωάννη Κωνσταντινουπόλεως, προστέθηκαν ἄλλες δύο νέες ἐπιστολές: μία στόν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας (*Ep.* 4*) καί μία ἄλλη στόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως (*Ep.* 6*).

4.1 Ἡ Ἐπιστολή 6* στόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως

Ἡ *Ep.* 6* πρὸς τόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιβεβαιώνει ἓνα ταξίδι τοῦ Κωνσταντινουπόλιτη πρεσβυτέρου Ἰννοκεντίου [*Innocentius*] στήν Καρθαγένη τό ἔτος 417. Αὐτός ἀπολογήθηκε ἐνώπιον τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου, ἐπειδὴ δέν τοῦ προσκόμιζε καμμία ἐπιστολή τοῦ πατριάρχη Ἀττικοῦ, διότι τόν θεωροῦσε ἤδη νεκρό. Ὁ ἴδιος ἐκεῖνος Ἰννοκέντιος, ζήτησε τό 419 ἀπό τήν Ἀλεξάνδρεια καί τήν Κωνσταντινούπολη, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐπισκόπου Καρθαγένης Αὐρηλίου, ἓνα ἀντίγραφο τῶν *Πρακτικῶν* τῆς συνόδου τῆς Νικαίας.

Τό θέμα πού συζητεῖται στήν *Ep.* 6* εἶναι τό ἴδιο μέ τοῦ 1^{ου} βιβλίου τοῦ *De nuptiis et concupiscentia* (γράφτηκε στά 419), ὅποτε ἡ *Ep.* 6* θά μπορούσε νά χρονολογηθεῖ στό ἔτος 419 (ἐνάντια στήν ἄποψη τοῦ DIVJAK, πού τήν τοποθετεῖ ἀνάμεσα στό 416 καί τό 417). Στήν ἐπιστολή αὐτή ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ἐξηγεῖ ὄντως στόν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικό τή σχέση πού συνδέει τό προπατορικό ἀμάρτημα μέ τήν ἐρωτική ἐπιθυμία.

Τό *De nuptiis et concupiscentia* ἐγκαινίασε μιά νέα φάση στήν πολεμική ἀνάμεσα στόν ἱ. Αὐγουστίνο καί τούς πελαγιανούς, καί ἡ *Ep.* 6* ἀποτελεῖ μιά μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ὑπερασπίζεται ἐκεῖ τά προτερήματα τοῦ γάμου καί τήν ὑπαρξη ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας πού συνδέεται μέ τό προπατορικό ἀμάρτημα. Τέτοιου εἴδους ὅμως ἀντίδραση φαινόταν στούς ἀνατολικούς ἐγκρατισμός καί μανιαῖσμός, τῆς νοοτροπίας τοῦ ὁποῖου ἐκπρόσωπος στή Δύση ἦταν ὁ Ἰουλιανός Αἰκλάνων.

Ἡ ἐπιστολή αὐτή, ἐπιβαρύνει ἐξάλλου τήν ὑπαρξη στήν Κωνσταντινούπολη μιᾶς πολύ δραστήριας ομάδας πελαγιανῶν, μέ ἐνδεχόμενους δεσμούς μέ τόν Ἰωάννη Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀνιανός [*Aniano* (;)], πελαγιανός διάκονος, εἶχε μεταφράσει τίς *Ὀμιλίες* στόν ἁγ. Παῦλο, πού ἀπευθύνονταν, γιά τούς ἴδιους τούς πελαγιανούς, ἐναντίον τῶν ἀφρικανῶν. Αὐτό θά μπορούσε νά διαφωτίσει τόν λόγο ὑπαρξης τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Αὐγουστίνου πρὸς τόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως, ἀπ' ὅπου εἶχε διαδοθεῖ στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπως ἀναφέρει ὁ πρεσβύτερος Ἰννοκέντιος (ὁ ἴδιος κομιστής τῆς *Ep.* 202 τοῦ ἁγ. Ἱερωνύμου πρὸς τόν ἱ. Αὐγουστίνο καί

τόν άγ. Άλύπιο), τό νέο τοῦ ὑποτιθέμενου θανάτου τοῦ ί. Αὐγουστίνου. (*Ep.* 6*, 1, 2). Ὁ Ἰννοκέντιος εἶχε σταλθεῖ στήν Ἀνατολή μετά τή σύνοδο τῆς Καρθαγένης (25 Μαΐου 418) γιά νά πάρει ἕνα αντίγραφο τῶν ί κανόνων τῆς συνόδου τῆς Νικαίας, λόγω τῆς διαμάχης τῶν ἀφρικανῶν μέ τή Ρώμη, σχετικά μέ τόν ἀφορισμό καί τήν ἄφεση τοῦ πρεσβυτέρου *Ariarius*. Ὁ πάπας Ζώσιμος, σύμφωνα μέ τούς ἀφρικανούς, συνέχεε σκοπίμως τούς κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς μέ ἐκείνους τῆς συνόδου τῆς Νικαίας.

Μερικοί συνδέουν τήν παρέμβαση τοῦ ί. Αὐγουστίνου πρὸς τόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως μέ τήν ἀφορμή πού τοῦ δόθηκε ἀπό τόν πελαγιανό Καιλέστιο. Ὁ τελευταῖος, μετά τήν καταδίκη τοῦ 411, παρέμεινε στήν Ἔφεσο γιά μερικά χρόνια καί στή συνέχεια ἐπισκέφθηκε τήν Κωνσταντινούπολη ἀπ' ὅπου ὁ Ἀττικός τόν ἐδιώξε τό 417. Τότε ὁ Καιλέστιος κατευθύνθηκε στή Ρώμη, στόν νεοεκλεγέντα (τό 417) πάπα Ζώσιμο, ἐνῶ τέλος ἀναζήτησε, μετά τήν καταδίκη τοῦ πελαγιανισμού τό 418, μιά καλύτερη τύχη στήν Κωνσταντινούπολη μέ τόν Νεστόριο τό 429. Μετά τήν καταδίκη του τό 411, ὁ Ἀττικός Κωνσταντινουπόλεως εἶχε γράψει ἀναφορικά μέ τούς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Καρχηδόνας. Μετά τήν ἡμερομηνία αὐτή, ἡ Κωνσταντινούπολη κατέστη τρόπον τινά τό κέντρο σύγκλησης γιά τούς πελαγιανούς, ἀφοῦ ἐκεῖ ἀντιμετώπισαν ἀρχικῶς τήν ἀντίθεση τοῦ Ἀττικοῦ, πού ἐπαίνεσε ὁ ί. Αὐγουστίνος, καί τήν ἀποδοχή στή συνέχεια ἀπό τόν Νεστόριο. Τήν ἐπιστολή τοῦ ί. Αὐγουστίνου πρὸς τόν Ἀττικό μετέφερε ἐνδεχομένως ὁ πρεσβύτερος Ἰννοκέντιος, ἀπεσταλμένος στήν Ἀλεξάνδρεια γιά νά παραλάβει ἕνα αντίγραφο τῶν κανόνων τῆς συνόδου τῆς Νικαίας, ὁ ὁποῖος, ἐπισκεπτόμενος συνάμα τόν άγ. Ἰερώνυμο στή Βηθλεέμ, πῆρε μαζί του τήν *Ep.* 202 (ἀνάμεσα στίς ἀυγουστίνιες ἐπιστολές τῆς ἱερωνομικῆς ἀλληλογραφίας: *Ep.* 143). Ὁ ἴδιος διαβεβαίωσε τόν Ἀττικό, ἐνῶ περίμενε στήν Κωνσταντινούπολη νά ἐπιβιβαστεῖ σέ πλοῖο γιά τήν Ἀφρική, ὅτι ὁ ί. Αὐγουστίνος ζοῦσε ἀκόμα. Ἡ χρονολόγηση τῆς *Ep.* 202 προκύπτει ἀπό τόν θάνατο τοῦ Εὐσταθίου, πού ἔλαβε χώρα ἀνάμεσα στό 418 καί τό 419. Ὁ ί. Αὐγουστίνος λέει ὡστόσο ὅτι ὁ ἴδιος, ἐκείνη τή χρονιά, δέν ἔλαβε καμιάν ἐπιστολή διαμέσου τοῦ Ἰννοκεντίου, καί ἡ αἰτία γι' αὐτό θά πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στό γεγονός ὅτι ὁ Ἰννοκέντιος βρισκόταν στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καί παρέλαβε τήν *Epistula unianimus frater* (τοῦ Αὐρηλίου Καρθαγένης πρὸς τόν Ἰννοκέντιο) γιά τήν Ἀφρική. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὁ ί. Αὐγουστίνος ἀναφέρει ὅτι ἔλαβε τήν ἐν λόγω ἐπιστολή ἀπό τόν ὑποδιάκονο Μαρκέλλο. Δέν ξέρουμε πῶς θά μπορούσαμε νά τά ἀνασυνθέσουμε ὅλα αὐτά· γνωρίζουμε ὅμως μέ βεβαιότητα ὅτι ὁ Ἀττικός ἀπεβίωσε στίς 8 Ὀκτωβρίου τοῦ 425 καί τό γράμμα τοῦ ί. Αὐγουστίνου πρὸς τόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως πρέπει νά γράφτηκε ὅταν ἐκεῖνος ἔγραφε τό δεύτερο βιβλίο τοῦ *De nuptiis et concupiscentia* (χειμῶνας τοῦ 420-421), ὅταν ὁ ί. Αὐγουστίνος συνέθετε τό *Contra duas epistolas pelagianorum* καί ὁ Ἰουλιανός Αἰκλάνου ἀναγκαζόταν νά ἐγκαταλείψει τήν Ἰταλία γιά τήν Ἀνατολή, ὅπου, συναντώντας τόν Θεόδωρο Μοψουεστίας στήν Κιλικία, ἤλπιζε νά πετύχει τήν ὑποστήριξη τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ ί. Αὐγουστίνος ἠθελε νά

ἀποτρέψει τήν προπαγάνδα τοῦ Ἰουλιανοῦ, γράφοντας στόν Ἀττικό Κωνσταντινουπόλεως γιά τίς σκέψεις του πάνω στό θέμα τῶν προτερημάτων τοῦ γάμου καί τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας, ὅποτε ἡ ἐπιστολή θά ἔπρεπε νά χρονολογηθεῖ στά ἔτη 420-421 (σύμφωνα μέ τήν ὑπόθεση τοῦ G. BONNER).

Ἡ καταδίκη τοῦ Πελαγίου καί τοῦ Καίλεστιοῦ ἐπετεύχθη μέ ἀπόφαση τοῦ Ὀνωρίου τήν 30ῃ Ἀπριλίου τοῦ 418 καί τό διάταγμα τοῦ 419, γιά τό ὅποιο ἐνημερώθηκε ὁ Αὐρήλιος Καρθαγένης (*Ep.* 201, 1, 2 ἀνάμεσα στίς αὐγουστιανές ἐπιστολές). Ὁ Ἀττικός Κωνσταντινουπόλεως προχώρησε σέ ἐφαρμογή τοῦ διατάγματος τοῦ 419 ἐνάντια στήν ομάδα τῶν πελαγιανῶν στήν Κωνσταντινούπολη. Ὁ πελαγιανός ἐπίσκοπος Φλώρος [*Florus*] κατέφυγε ἐκεῖ ὅπου βρῆκε ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μάνη στόν Μενῶχ, γεγονός πού ὀδήγησε τόν Ἰουλιανό Αἰκλάνων νά τή χρησιμοποιήσει ἐναντίον τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου, μέ συμπέρασμα ὅτι ὁ μανιχαϊσμός καί ὁ *traducianismus* ἦταν ἕνα καί τό αὐτό (*Opus imperfectum contra Iulianum* 3, 166 καί 187).

Ἐπίλογος

Κατακλείοντας αὐτήν τήν μελέτη τῶν στοιχείων πού ἀφοροῦν στίς σχέσεις τοῦ Ἐπισκόπου Ἰππῶνος μέ μερικούς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, στοιχεῖα πού ἔχουν συγκεντρωθεῖ ἀπό τούς μελετητές τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου πού ἦρθαν στό φῶς τῆς δημοσιότητας προσφάτως, ἐξάγουμε στά ἐξῆς συμπεράσματα:

Ἡ ἐπιστολή τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου πρὸς τόν ἀγ. Κύριλλο (*Ep.* 4*), ἀποδεικνύει μιὰ πρώτη ἀνταλλαγή ἐπιστολῶν ἀνάμεσα στους δύο, ἤδη ἀπό τό 416, καί μιὰ τρίτη ἐπιστολή τοῦ Ἐπισκόπου Ἰππῶνος πρὸς τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, μετά τή σύνοδο τῆς Διοσπόλεως τοῦ 417, ἀκριβῶς τήν περίοδο πού ὁ πάπας Ἰνοκέντιος τοποθετοῦνταν ἀπέναντι στίς αἰτήσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς (27 Ἰανουαρίου 417). Ὁ *Iustus*, ὁ κομιστής τῆς ἐν λόγῳ ἀλληλογραφίας, διέκοψε τό ταξίδι του στήν Ἀλεξάνδρεια ἐπιστρέφοντας στήν Ἰππώνα, γιά νά ζητήσῃ διευκρινήσεις σχετικά μέ τό *De gestis* τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου, τό ὅποιο ἄρχισε ἀπό τότε νά συζητιέται στήν Αἴγυπτο. Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος εἶπε στόν Κύριλλο νά μή δώσει σημασία στήν ἀπόφαση τῆς Ρώμης ἀναφορικά μέ τούς πελαγιανούς (ὁ πάπας Ἰνοκέντιος εἶχε ἀθῶσει τόν Καίλεστιο) ἀλλά νά ἐπικεντρώσῃ τήν προσοχή του σέ ἐκείνους τούς λατίνους πού εἰσήγαγαν στήν Αἴγυπτο τίς Πελαγιανικές δοξασίες, ἀφήνοντας ἔτσι ἔκθετη τήν περιοχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας του στήν πλάνη τῆς νεοφανοῦς αἵρεσης (*Ep.* 4*,5) - πρόκειται δηλαδή γιά τό ἴδιο ἐπιχείρημα πού εἶχε τεθεῖ ὑπ' ὄψιν τῶν ἐπισκόπων τῆς Παλαιστίνης, πού εἶχαν θεωρηθεῖ πολύ ἐπιεικείς μέ τούς πελαγιανούς.

Οἱ ἐπιστολές 4*, 6*, 19* (ἡ τελευταία ἀφορᾷ στόν ρόλο τοῦ ἀγ. Ἰερωνύμου στήν ἀντιπελαγιανική πολεμική), ἐπισημαίνουν τόν ρόλο πού διαδραμάτισε ἡ πληροφόρηση τῆς Δύσης γιά τήν Ἀνατολή, στό θέμα τῶν πελαγιανικῶν δοξασιῶν. Ἐξάλλου, ἡ ἐπιστολή

5*, σχετικά με τη θεωρία και την πράξη του νηπιοβαπτισμού, και η επιστολή 5* στον *Firmus*, για τη σχέση του προπατορικού αμαρτήματος και του νηπιοβαπτισμού, φέρνουν στην επιφάνεια το κοινό έδαφος συνεργασίας της Δύσης με την Ανατολή. Ο Αύγουστίνος, μιλώντας για το προπατορικό αμάρτημα, χρησιμοποίησε ιδιαίτερα τη συμβολή του Ι. Χρυσοστόμου, για την Ανατολή, και του άγ. Αμβροσίου, για τη Δύση.